

virtauksissa Lotman tavataan mieluiten unohtaa, siinä määrin dominoiva on hänen koulukuntansa rooli ollut Venäjän kulttuurin tutkimuksessa 1970-90 -luvuilla. Viimeisessä teoksessaan *Kulttuuri ja räjähdyks* (1992) Lotman esitti hartaana toiveenaan, että Venäjällä voitaisiin luopua kulttuurihistoriallisesti katastrofistisista binaareista oppositioista ja siirtyä kohti länsieurooppalais-

Tarton nuoret venäläiset filologit

Tarton yliopiston slavistiikan osaston jokavuotiset nuorten filologien kongressit ovat jo 1960-luvulla alkanut traditio, joka on säilynyt hengissä huolimatta kaikista ympärillä tapahtuneista mullistuksista. Kuten kuuluisat tarttolaiset Juri Lotman ja Zara Mints aikoinaan, ovat yliopiston venäjän kielen ja kirjallisuuden ja slavistiikan opettajat kaikki paikalla kuuntelemassa ja kommentoimassa nuoren polven esitelmiä.

Huhtikuun lopussa pidetyssä kongressissa kuultiin kolmen päivän aikana kahdessa seminaarisessa 44 esitelmää kielestä ja 34 kirjallisuudesta. Lähinnä graduvaiheen opiskelijoista koostuvista osallistujista vajaa puolet oli Tartosta. Useita esitelmiä oli Moskovan ja Pietarin yliopistoista ja yksittäisiä osallistujia ilahduttavan useista Venäjän ns. provinsiyliopistoista. Muiden maiden yliopistoista edustettuina olivat Helsingin, Daugavpilsin, Regensburgin, Kielin ja Kööpenhaminan yliopistot.

Tapahtuman kiinnostavinta antia olikin tutustuminen nuoriin virolaisiin ja venäläisiin filologeihin ja kongressisalin ulkopuolella heidän kanssaan käydyt kes-

ta tasapainoisempaa ja ennaltarvattavampaa ternaarista — kolmipohjaista — mallia. Jos venäläinen kulttuuri jonain päivänä löytää tämän ”kolmannen” tienensä, lienee se edessä tarttolaisella Lotmanin perikunnallakin.

Tomi Huttunen

kustelut. Päälinnän ongelma on kaikkialla se sama vanha: rahoitus. Virossa valtio ei myönnä minkäänlaista opintotukea. Venäjällä jatko-opiskelijaksi siirryttäessä stipendi nousee, muttei edelleen riitä elämiseen. Ratkaisu on työssäkäynti tai vanhempien tuki.

Mutta vaikka palkat venäläisissä yliopistoissa ovat surkeat, pääsi suomalaisilta nuorilta filologeilta silti syvä huokaus, kun voronežilainen kollega kertoi yliopistonsa takaavan työtä opettajana kaikille omille tohtoreilleen.

Vahvat perinteet

Suomalaiselle osallistujalle kongressin kirjallisuusseminaari tarjosi erinomaisen tilaisuuden tutustua venäläisten aloittelevien tutkijoiden lisäksi oman tieteenalan tapoihin ja traditioihin. Venäläisen kirjallisuuden tutkimus on Tartossa yhä tukevasti kiinni venäläisessä perinteessä ja kansakäymisen pääasiallinen suunta on itä. Nuorten filologien keskuu-

nessa venäläis-virolainen yhteistyö on tänä päivänä aktiivista, ja kongresseja järjestetään usein molemmin puolin. Venäjältä Tarttoon tullaan opiskelemaan nykyään enää vaihto-ohjelmien puitteissa, mutta laitoksen opiskelijoista lähes kaikki ovat vironvenäläisiä tai kaksikielisiä perheistä. Tarttolaisesta tutkimuksesta tuntuu siis luontevalta puhua venäläisenä.

Venäläinen tutkimus on ylpeää omasta traditiostaan, mille etenkin Tartossa on toki aihetta. Tällä on kuitenkin myös kääntöpuolensa. Osallistujien välillä jopa välinpitämätön asenne läntistä teoriaa ja lännessä harjoitettua venäläisen kirjallisuuden tutkimusta kohtaan on säälä. Venäläisen tutkimuksen sisäänpäinkääntyneisyyden takana näyttää usein olevan myös puutteellinen kieli-taito. Ehkä tässä suhteessa nuorella polvella olisi vielä oppimista niistä Lotmanin ja Mintsin oppilaista, jotka ovat löytäneet paikkansa professoreina ja opettajina Euroopan ja Yhdysvaltojen yliopistojen venäjänlaitoksilla.

Eroja venäläisen ja läntisen tutkimuksen välillä on. Klassikoiden tutkimuksella on idässä yhä vahva asema. Esitelmistä lähes puolet käsittelee vanhaa, 1800- ja jopa 1700-luvun kirjallisuutta. 1900-luvun kirjallisuuden tutkimuskin on keskittynyt lähinnä vuosisadan alun modernismiin. Tosin eri yliopistojen välillä on havaittavissa tässä suhteessa eroja. Esimerkiksi Tverin yliopistossa tutkitaan ahkerasti mm. venäläistä rocklyriikkaa ja nykykirjallisuutta.

Toinen esiin noussut ero oli eräänlaisen historiallis-biografisiin ja muuten empiirisesti todistettavissa oleviin faktoihin nojavan argumentoinnin yleisyys. Kirjeiden, päiväkirjojen ja muun arkistomateriaalin avulla pyritään selvittämään, mitä teoksia kirjai-

lija on lukenut, kenen käännökseenä, keitä tuntenut ja tavannut jne. Tältä pohjalta sitten hahmotellaan teoksen syntyhistoriaa ja suhdetta muihin teoksiin. Suurin osa Tartossa kuulluista töistä oli kuitenkin kaunokirjallisille teoksille suuremman autonomian antavia tekstilähtöisiä analyysejä. Suomalaisen delegaation esitelmät Tartossa olivat Hanna Ruu-

dun Marina Tsvetajevan *Ariadna*-sikermän mytopoetiikka -aihe, Mari Raamin Olga Berggoltzin piiritysrunoutta käsitellyt esitelmä sekä allekirjoittaneen Tatjana Tolstajan *Kys*-romaanin analyysi.

Ulla Hakanen

Brittiläisen idäntutkimuksen runsaudenpulaa

BASEES eli British Association of Slavonic and East European Studies on nimensä mukaisesti brittiläisen idäntutkimuksen kansallinen seura. Sen keväällä pidetyt vuosikokoukset ovat traditionaalisesti olleet suosittuja myös suomalaisten idäntutkijoiden keskuudessa. Kokouksen suomalainen ”lobby” on kehittynyt viime vuosina, jolloin myös suomalaiset väitöskirjantekijät ovat ”peregrinoituneet” Englantiin. Tällöin ei ole ollut kysymys ainoastaan vanhemmista tieteenharjoittajista vaan myös nuoremasta polvesta, joilla on omat ohjaajansa Englannissa.

Miksi sitten suomalaisten kannattaa saapua Englantiin? Tähän vastaukseen voisi oikeastaan todeta, että briteillä on tällä alalla kilometrien etumatka. Tällä sumuisella saarella on ollut tapana kasvattaa asiantuntijoita kaikkien maailmaan — brittiläisen imperiumin tarpeita varten. Imperiumin hajottua on jäljelle jäänyt kuitenkin elävä globaalinen kiinnostus. Toisaalta, voidaan

sanoa että juuri tämän takia BASEES on idäntutkijoiden ”intellektualnyi švedski stol”. Siellä on kaikkea kaikille — paneeleita riittää aina yleisestä poliittisesta tilanteesta kielitieteen ongelmiin. Niin monia kiinnostavia paneeleita! Ja ne kaikki samanaikaisesti! Mihin niistä mennä, mitä valita? Tutkijan valinnan tuska oli suuri, mutta voitettavissa. Valita saattoi sekä tuttujen ja vieraalta tuntuvien aiheiden että esitelmöitsijöiden mukaan. Parasta antia olivat ne paneelit, joissa eri kriteerit yhdistyivät. Perjantain yksi paneeleista, jonka otsikkona oli ”Environment: Past and Present”, oli hyvä esimerkki siitä, miten eri oppiaineiden edustajat voivat päästä vuoropuheluun. Esitelmät käsitelivät Venäjän ympäristöhistorian eri aspekteja: miten tuulet ja sateet ovat muokanneet maataloutta, miten venäläisessä ympäristöliikkeissä on tulkittu luonnon kestävän kehityksen erilaisia ulottuvuuksia, miten ”luonto” ja ”kulttuuri” ovat

alituissa neuvotteluasemissa keskenään. Yhteisen ”luonnon” tilan vuoropuhelulle paneelissa tarjosi venäläinen metsä. Siitä puhui suomalainen historioitsija, Sari Autio, esitelmässään Neuvosto-Karjalan metsävarannoista ja niiden hyödyntämisestä osana Neuvostoliiton 1930-luvun teollistumissuunnitelmaa ja yhdysvaltalainen kirjallisuudentutkija, Jane Costlow, joka tutkii venäläisen metsän kulttuurihistoriaa kuvataiteessa ja kirjallisuudessa. Konferenssista löytyi kolme yksittäiselle venäläiselle kirjailijalle omistettua paneelia: he olivat Vladimir Nabokov, Evgenii Popov ja Marina Tsvetaeva. Tsvetaeva-esitelmät säkenöivät intellektuaalisia virikkeitä. Ne olivat innostavia ja ilmaisivat hienolla tavalla sen, miten uusiin tulkintoihin voidaan edetä yhdistämällä ”uutta” teoriaa — tässä se oli feminististä kirjallisuuden teoriaa — ja kirjallisuuden historian tunteesta. Yhdeksi avaimeksi Tsvetaevan poetologisen ja esteettisen maailman tulkinnassa nousi hänen käsitteensä ”remeslo”, joita tutkijat (Olga Hasty, Alexandra Smith, Ursula Stohler ja Ute Stock) purkivat eri lähtökohdista. Jvgeni Popovin kirjallisuutta esittelevät tutkijat kysyivät, mistä kirjailijan ”oma” ääni alkaa, keitä venäläisiä ja ulkomaisia kirjailijoita hän parodioi ja siteeraa, mitä venäläisen sielun ”aitoja” ilmentymiä hän kääntää ylösalaisin? Niiden, jotka tuntevat viehätystä kaikenlaisia junia ja kiskoja kohtaan, oli mentävä kuulemaan Moskovan metron käsitteleviä esitelmiä. Jos Neuvostoliiton historiasta halutaan etsiä symbolisia objekteja, joissa kohtaavat mitä erilaisimmat diskursit, silloin on hyvä ottaa esille Moskovan metro, totesi Mihail Ryklin, joka referoi yhdestä niistä: gigantisen rakennusprojektin aikaisesta propagandistisesta puheesta. Sen tuli vakuuttaa neuvostoliittolaiset siitä, että juuri